

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2003-05-16

UDK 930.22:94(497.4 Piran)"12"

OBOLOS K POZNAVANJU SREDNJEVEŠKIH POSESTNIH RAZMER NA PRIMORSKEM

Darja MIHELICH

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 2
e-mail: Mihelich@alpha.zrc-sazu.si

IZVLEČEK

Prispevek razčlenjuje dve prošnji za umestitev v fevd iz še neobjavljene piranske notarske knjige z zaporedno številko 14, od katerih prva omenja kot fevdnega gospoda Dietalmo iz Rihemberka, druga pa goriškega grofa Henrika II. Primerja ju z vsebinsko sorodno tretjo listino, ki jo je objavil P. Kandler.

Ključne besede: srednji vek, umestitev v fevd, piranske notarske knjige, goriški (od: Goriška) grofje, rihemberški (od: Rihemberk) gospodje, družina Goina

CONTRIBUTO ALLA CONOSCENZA DEI RAPPORTI FEUDALI NEL LITORALE DURANTE IL MEDIOEVO

SINTESI

Il contributo analizza due richieste di infeudazione tratte da un quaderno notarile di Pirano, non ancora pubblicato, contrassegnato dal numero progressivo 14. Nella prima si nomina come feudatario Dietalmo da Reifemerg (Rifenbergo), nell'altra Enrico II, conte di Gorizia. I due testi sono confrontati con un terzo documento pubblicato dal Kandler.

Parole chiave: medioevo, infeudazione, quaderni notarili di Pirano, conti di Gorizia, signori di Reifemerg (Rifenbergo), famiglia Goina

OD KOD NOVA ZGODOVINSKA SPOZNANJA?

V razlagah preteklosti se novosti v vedenju največkrat pojavljajo in uveljavljajo z obravnavanjem novih vprašanj in vsebin, z zastavljanjem starih vprašanj in vsebin na nov način, z novo razlago dogajanj, ki je posledica objektivno različnih izhodišč, s katerih opazujemo zgodovinski dogodek.¹ Pri razlagah zlasti novejših politične zgodovine se ob omenjenih novostih včasih dodatno soočamo s pojavom uradno zapovedane zgodovinske razlage, ki dogodke opisuje politično enostransko angažirano, s črno-belimi vrednostnimi merili. V takih primerih more sprememba oblasti sprožiti zahtevo po reinterpretaciji nekaterih zgodovinskih dogodkov. — Pri vseh opisanih novostih v obravnavanju in raziskovanju preteklosti pa zgodovinar proučuje ene in iste znane podatke: spremembe doživlja le njihova razlaga.

Resnično nova spoznanja v poznavanju zgodovine pa omogočajo le sveži, novi, doslej neznani ali nezapaženi podatki o dogajanju v preteklosti. Zgodovinar nanje največkrat naleti v arhivih, shrambah pisnih ostalin poslovanja, ki so ključnega pomena za raziskave preteklosti.

Pomembni arhivski zapisi odličnega izgleda seveda najprej vzbudijo raziskovalčevo pozornost. Verjetnost, da dandanes v znanem, javno dostopnem arhivu med arhivalijami, ki jih more raziskovalec dobiti na vpogled, naletimo na doslej nezapažen tovrsten zapis, je zato zelo majhna. Drugače pa je z drobnejšimi izvirniki, katerih vsebina je fragmentarna in ne slika vsebinsko zaokroženega problema. Taki neznatnejši, oblikovno manj opazni in vsebinsko manj povedni so zapisi, ki so plod vsakodnevne poslovanja med ljudmi. Šele v velikem številu kot mozaik pokažejo celovito podobo različnih problemov. Med takimi zapisi redko najdemo podatke o vidnejših zgodovinskih osebah ali dogodkih. Slikajo predvsem način vsakdanjega poslovanja in življenja množice sicer imenovanih, vendar po svoji historični vlogi anonimnih posameznikov.

NOTARJI IN NOTARSKE KNJIGE

V srednjem in prvih stoletjih novega veka znanje pisanja in branja ni bilo splošno razširjeno, ampak so ti veščini obvladovali le razmeroma redki učenjaki. Kako spričo negotovosti človeškega spomina obvarovati pozabe številne dogodke in dogovore pravne, poslovne in drugačne narave? — Temu je bila namenjena ustanova notarjev. Notar je bil pooblaščen oseba, usposobljena za sestavo pravnih besedil, zapisov o poslovnih dogo-

vorih in podobno. Notarjevo pisanje je uživalo javno zaupanje ali javno vero.²

Notarska praksa v mestih mediteranskega prostora je navadno potekala tako, da je notar najprej v poseben zvezek – notarsko knjigo (*quaternus notariis*) – vpisal skrajšan koncept bistvene vsebine listine (*imbreviatura*), pri čemer je nepomembne listinske besedne obrazce in fraze izpuščal; tako je smotrno skrčil obseg besedila. Imbreviaturne predloge listin so vsebovale vse ključne podatke o dogodku: navedbo datuma, navedbo prisotnih prič in bistvo pravnega ali poslovnega dejanja. Kraj dogajanja so običajno vključevale le, če ni bil domač. Na osnovi take predloge je notar nato izdelal enega ali več izvodov samostojne pravnoveljavne listine in jo (jih) izročil naročniku – stranki (strankam). Vpis v notarski knjigi je ohranil enako verodostojnost kot končni listinski izdelek; ostal je osnova, s pomočjo katere je notar (npr. v primeru izgube listine) lahko izdelal novo veljavno listino. Najverjetneje pa notar dogodka ni vpisoval neposredno v knjigo, ampak si je prej pripravil osnovne zaznamke, po katerih je sestavil čistopis koncepta vsebine dogodka.

Pri notarski "knjigi" torej ne gre za literarno branje, ampak za tipični zgodovinski, na roko pisan vir, ki ima obliko sešitka ali pa ga sestavlja več sešitkov. Sešitek sestoji iz dveh ali več pol papirja, ki so na sredi prepognjene in v zgibu prešite z nitjo. Vsebina teh sešitkov ni duhovno-zabavna, ampak poslovna. Njihovo besedilo ni enovito, ampak vsaka notarska knjiga vsebuje na desetine ali stotine kratkih, običajno le nekajvrstičnih, redko eno- do dvostranskih povzetkov različnih poslovnih dogovorov pestrih vsebin.

Vodenje notarskih knjig z jedmatimi zabeležkami vsebine listin se je v Italiji uveljavilo od konca 12. stoletja, od 13. stoletja pa so tudi tostran Jadrana mestni statuti tako dejavnost postavili za dolžnost notarjev. Zaradi pomena zapisov v notarskih knjigah so mestni statuti vsebovali zahtevo, naj se notarske knjige shranijo tudi po notarjevi smrti.

PIRANSKA NOTARSKA PRAKSA

Med primorskimi mesti v Sloveniji so javni notariat italijanskega tipa poznale srednjeveške naselbine mestnega tipa Koper, Izola in Piran. V dokaj popolni obliki se je do danes v Sloveniji ohranil le stari piranski mestni arhiv, ki ima od naštetih svoje gradivo datirano najdalj v preteklost, saj ga niso prizadeli požari ali druge nesreče.

Piranski statut iz 1307 je podrobneje določal delo notarjev (De Franceschi, 1960, knjiga 8, členi XXVIII,

1 Npr.: mesto Koper je med 1918 do 1945 spadalo k Italiji, potem pa so ga osvojile slovenske istrske partizanske enote. S stališča italijanskega zgodovinarja so partizani mesto Koper "okupirali", stališče slovenske zgodovine pa je, da je bil Koper med 1918 in 1945 pod italijansko "okupacijo", slovenske istrske partizanske enote pa so ga "osvobodile".

2 Novejšo delo o teh vprašanjih za območje Slovenskega Primorja je Darovec, 1994.

XXX, XXXI, XXXII, XXXV; Pahor, Šumrada, 1987, 595-599, 601) in način nastanka vpisov v notarske knjige. V prisotnosti strank in prič je moral notar v svoj zvezek (*quaternus*) najprej zapisati izvleček pravnega dogodka. Nato ga je moral prebrati prisotnim. V roku enega meseca naj bi o dogodku izdelal listino iste vsebine. V njej je moral razložno in neokrajšano navesti datum, kraj, imena prič, znesek dolga, rok za poravnavo dolga in pogodbenike. Predvidena globa za kršitelja dogovora ni smela za več kot tretjino preseči vsote, ki jo je omenjal zapis. Notarjevo plačilo za vpis testamenta v notarsko knjigo je po piranskem statutu iz 1307 znašala 1 sold³ (1 sold = 12 /malih/ denarjev), za izdelavo javne listine pa 8 soldov. Za vpis ostalih dogovorov, ki so obravnavali vsote pod 10 liber (1 libra = 20 soldov = 240 denarjev), naj bi dobil notar po 14 denarjev, za vpise, ki so omenjali višje vsote, pa 1 groš (1 *denarius grossus* = 32 /malih/ denarjev).⁴ Statut je predpisoval hrambo notarskih knjig po notarjevi smrti. Arhivirale naj bi se v sobi v cerkvi sv. Jurija (*in camera Sancti Georgii*). Statutarni ukrepi so skušali preprečiti notarske zlorabe, a tudi zaščititi notarja pred lažnimi obtožbami. Notar, ki bi izdelal zapis o dolgu iz igre, naj bi plačal globo v višini vsote, ki jo je omenjal zapis. Statut je predvidel drastično kazen za goljufivega notarja: odsekali naj bi mu desnico. Globa za tistega, ki bi notarja po krivem obdolžil, je po statutu znašala 100 soldov (5 liber, De Franceschi, 1960, knjiga 8, člen XXXVII, knjiga 2, člen XXVIII, knjiga 8, člen XXXIII; Pahor, Šumrada, 1987, 600-603, 268-269). – Da ta kazen ni bila le teoretična, dokazuje testament notarja Mihaela iz Parme iz 30. junija 1330; napisal ga je pred omenjenim kazenskim "posegom" (CP II, št. 71).

Arhiv v Piranu⁵ hrani kot pisno dediščino ostalin mestne uprave vrsto notarskih knjig, med katerimi so nekatere ohranjene le okrnjeno. Časovno segajo v zadnji dve desetletji 13. in prvi dve 14. stoletja. V sodobnejšem času so bile oštevilčene po nedoslednem kronološkem zaporedju, v časovnih razponih vpisov, ki jih vsebujejo, pa se pogosto prekrivajo. To pomeni, da je notarsko dejavnost v Piranu hkrati opravljalo po več notarjev. Bolj ali manj popolno je ohranjenih 17 notarskih knjig (NK).

knjiga	notar	razdobje	število listov
NK 1	Dominicus Petenarius	1281 – 1287/89	85
NK 2	Dominicus Petenarius	1284 – 1288	55
NK 3	Facina Grimaldi	1284 – 1289	16
NK 4	Dominicus Petenarius	1284 – 1289	6
NK 5	Dominicus Petenarius	1289 – 1290	12
NK 6	Sclau(i)onus (condam Bilonis?)	1289 – 1292	76+26
NK 7	Dominicus Petenarius	1278/1291	8
NK 8	Dominicus Petenarius	1292 – 1293	12+17
NK 9	Facina Vitalis	1295	4
NK 10	Franciscus de Malonbris	1290 – 1296	24
NK 11	Almericus de Pirano	1302 – 1303	20
NK 12	neimenovan	1305	2
NK 13	Mafeus	1298 – 1317	56
NK 14	neimenovan	1319 – 1320	10
NK 15	Peronus Apolonii	1301 – 1311	20
NK 16	neimenovan	1309 – 1310	1
NK 17	Dominicus Petenarius	1300/05	2

VSEBINA VPISOV V PIRANSKIH NOTARSKIH KNJIGAH

Vpisi v notarskih knjigah so dokumenti poslovnega življenja. Največkrat gre pri njih za zadolžnice, pohotnice, jamstva, poročstva, zastave; za dogovore o poslih in storitvah, o družabništvih; za dogovore glede nepremičnin (najemi, zakupi, podzakupi, prodaje, dražbe, menjave, darovnice, oddaje v fevd); za zapise oporok, popisov premoženja, za ženitne dogovore, pravedanja, razsodbe ipd.

Vpisi redko omenjajo osebe in dogodke, ki bi bili zanimivi za politično zgodovino ali za preteklost širšega območja; tem in takim so bile namenjene (ugledne) samostojne listine. Vendar pa tu in tam v (piranskih) notarskih knjigah naletimo tudi na tovrstne zaznamke. Pogled v objavljene tri notarske knjige, v najstarejšo ohranjeno – prvo (NK 1), v drugo (NK 2) in v šesto (NK 6) npr. pokaže, da se v najstarejši piranski knjigi 28. aprila 1289 omenja odhod vojske oglejskega patriarha – to je bil tedaj Raimond de la Torre – v Furlanijo (NK 1,

3 Za to vsoto se je tedaj dalo kupiti dobra 2 libra pšenice.

4 Razmerje velja za čas okrog 1300.

5 Posebni mestni arhiv (archivio civico antico) v Piranu je bil ustanovljen 1877. Tega leta so podrl občinsko poslopje, kjer so se hranile arhivalije; prenesli so jih v Kazino. Prvi arhivar je bil Stefano Rotta. Kasneje se je arhiv združil s piransko mestno knjižnico. Domenico Vatta je bil (1891) hkrati mestni bibliotekar in kustos arhiva. Leta 1895 je bil arhiv prestavljen v severni del kasnejšega sodnega poslopja, 1954 pa skupaj z mestno knjižnico v stavbo Mestnega muzeja. Do 1955 je arhiv ostal v sklopu mestne knjižnice, tedaj pa je bil ustanovljen Mestni arhiv, ki je bil 1974 pridružen Pokrajinskemu arhivu Koper. Leto kasneje, 1975, se je arhiv preselil v minoritski samostan v Piranu. Slabo stanje prostorov je bilo vzrok, da je v osemdesetih letih prišlo do selitve dela arhivalij v Koper. Leta 1995 je stari piranski arhiv dobil primerne prostore v Župančičevi 4 v Piranu.

6 Dva lista sta kot nezvezana vstavljena v sešitek.

7 En list je kot nezvezan vstavljen v sešitek, zapisan je z drugo pisavo.

št. 1143). V zapisih srečujemo ugledne osebe iz drugih bolj ali manj oddaljenih krajev: pravda med dvema Pirančanoma in Benečanom naj bi se reševala pred beneškim dožem (NK 6, št. 466); v knjigah se v aktivni vlogi omenjata podestat Izole (NK 2, št. 273, 274, 275, 276) in Pule (NK 6, št. 482); koprski škof nastopa kot podeljevalec fevda (NK 6, št. 44).

Notarske knjige dopolnjujejo tudi naše vedenje o pisanih in prepletenih meščansko-fevdalnih posestnih razmerah na Piranskem.⁸ Tam so imele posest različne cerkvene skupnosti: že v 11. stoletju freisinški samostan sv. Andreja, gradeški in oglejski patriarhat, kasneje tržaška, koprška in novigradska škofija; beneški samostani sv. Klare, sv. Andreja z Lida, sv. Nikolaja z Lida, sv. Sekunda, samostan in špital sv. Lazarja v Benetkah, samostan v Beligni pri Ogleju, samostan gospe sv. Marije pri Ogleju, samostan sv. Klementa viteškega reda sv. Janeza v Miljah, samostan sv. Klare v Kopru, sv. Petra d'Oro, pa domači samostan sv. Andreja, samostan in cerkev sv. Basa; cerkve sv. Lene (?), sv. Marije Rose, sv. Jurija in sv. Lovrenca ter bratovščine sv. Marije, sv. Andreja, sv. Janeza Krstnika, sv. Martina in sv. Mohorja in Fortunata.

Na Piranskem je imelo v 13. in 14. stoletju posest in iz nje izhajajoče dohodke več laičnih gospodov: goriški grofje, momjanski gospodje, družine Almerigotti, Bratti in De Casto iz Kopra, družina Dandolo iz Benetk itd. Pirančani pa so tudi sami imeli posest na tujem: na območju Milj, Kopra, Izole, sv. Ivana, Siparja, Umaga, Buja, Novigrada, Poreča, Pule.⁹

V doslej objavljenih piranskih notarskih knjigah (NK 1, NK 2, NK 6) najdemo več tovrstnih beležk. Ugledni Pirančan Valterij Goine je imel zemljiško posest zunaj Pirana. V kraju *val Pameda* na območju Poreča je oddal vinograd v spolovinski zakup (NK 6, št. 167).

Cerkveni posestniki in upravičenci do (dohodkov od) nepremičnin na Piranskem se v treh objavljenih notarskih knjigah omenjajo večkrat. Darovnica vinograda v Košterlagu omenja, da vinograd leži ob vinogradu samostana sv. Antonija (NK 2, št. 438). Zapis o prodaji vinograda v *Virgare* na Piranskem navaja, da vinograd leži ob vinogradu samostana sv. Andreja z Lida v Benetkah in ob vinogradu samostana sv. Basa (NK 2, št. 562). Nuna iz samostana sv. Petra de Orio (S. Pietro d'Oro na lagunskem otoku d'Oro pri Gradežu) je v imenu opatinje oddala v zakup uglednemu Pirančanu Garofolu, sinu Valterija Goine, vse zemljiške posesti, ki jih je imel samostan v Piranu in v njegovem okolišu, zlasti pa oljčne nasade na Šentjanah, v Fažanu in v Kaverijah (NK 6, št. 45). Temu samostanu je neka Pirančanka v oporoki zapisala svojo verando (*solarium*,

NK 6, št. 386). – V vlogi fevdnega gospoda za piransko posest je naveden koprski škof. V fevd je investiral *noualio* kočje v piranskem predelu Marčana (NK 6, št. 44). V sedmi (še neobjavljeni) piranski notarski knjigi se na prednji strani lista 6 omenja umestitev piranskega meščana v fevd piranskih desetih, ki so pripadale koprskemu škofu (4. aprila 1291). To je bil škof Vitalis, ki je 16. februarja 1292 ukazal, da se ukineta ekskomunikacija in interdikt, ki ju je nad koprskim mestom in diecezo izrekel njegov predhodnik škof Benvenutus,¹⁰ kar se je zgodilo dan kasneje (CP I, št. 211 in 212).

V zapisih naletimo tudi na za istrsko zgodovino pomembne laične tuje gospode. Eden takih je gospod Odorlik iz Momjana. Posredno ga omenja zapis, v katerem je imenitnik iz Benetk 12. septembra 1290 nastopil pred piranskim podestatom kot glavni dolžnik, da bi poravnal dolg za *vno toesco* (?) gospoda Odorlika iz Momjana, ki je bil zaprt v podestatovi ječi. Dogodku so prisostvovali *chonestabli milies in Istria*, gospodje *Cilius Tureli*, *Vgo Lamberti* in *Nicolinus de Duara* (NK 6, št. 212). Omenjeni Odorlik nastopa tudi v vlogi fevdnega gospoda uglednih Pirančanov. Zastopnik dveh piranskih gospodov, bratov Garofula in Iohanesa (Goine) ga je v njunem imenu 22. oktobra 1290 v Trevisu prosil za podelitev fevda, ki ga je užival že njun oče Valterij (CP I, št. 201, 268; NK 6, št. 278). – Pri tem Odorliku gre za tistega momjanskega gospoda, ki ga je dal goriški grof Albert II. dobrega pol leta prej, 12. marca 1290, v cerkvici blizu Kmina zapreti zaradi njegovega paktiranja z Benečani proti zvezi goriškega grofa s patriarhom. V Trevisu je bil prisoten tudi, ko je 11. novembra 1291 prišlo do sklenitve miru med obema stranema (De Franceschi, 1938, 95; Julijanus, 1864, 205; Di Manzano, 1860, 209; Minotto, 1870, 40-43).

NOTARSKA KNJIGA 14

Za dopolnitev poznavanja fevdalne posestne strukture na Primorskem sta zlasti zanimiva dva še neobjavljena zapisa v piranski notarski knjigi z zaporedno številko 14, od katerih prvi omenja kot fevdnega gospoda Dietalma iz Rihemberka, drugi pa goriškega grofa Henrika II. Tema dvema zapisoma se želimo podrobneje posvetiti.

Preden se lotimo njune vsebine, si oglejmo vir. Piranska notarska knjiga 14 šteje 10 listov (20 strani). Žal je zgornji del listov tako hudo poškodovan od vlage, da praktično manjka. Verjetno je prav manjkajoči del besedila ene ali dveh zgornjih vrstic razlog, da se je De Franceschi, ki je objavil velik del zanimivih piranskih

8 O tem zlasti: Pahor, 1981; De Franceschi, 1924.

9 Prim. Mihelič (1985, 157-158).

10 Po: Gams (1873, 783) naj bi bil Benvenutus Bonus koprski škof do 28. oktobra 1283, ko ga je nasledil Vitalis Simonis (škof do 1299); Benvenutovo ekskomunikacijo in interdikt bi torej Vitalis pred odpravo obdržal v veljavi vsaj devet (!) let, kar je dokaj nenavadno in vzbuja pomisleke glede navajanih kronoloških seznamov koprskih škofov.

izvirnikov (tudi iz notarskih in vicedominskih knjig, CP I in CP II) objavi teh dveh zapisov izognil. Ob dnu drugega celo zasledimo njegov lastnoročni zaznamek.¹¹

Notar, ki je v knjigo z zaporedno številko 14 beležil dogovore, poimensko v njej ni omenjen, imel pa je lično, berljivo pisavo.

Knjiga vsebuje vpise iz let 1319 in 1320. To ni navedeno izrecno, ampak le posredno. Sklepanje omogoča dejstvo, da si vpisi sledijo v urejenem kronološkem zaporedju, kar je razvidno iz datacij zapisov, ki pa vsebujejo le navedbe dneva v mesecu, letnice pa ne. Po prvih dveh nedatiranih vpisih je tretji datiran s 7., četrti z 12. oktobrom, sedmi vpis z 11. novembrom, enajsti z nedeljo, 9. decembra, trinajsti vpis s 15. februarjem (seveda že v novem letu), devetnajsti z 10. aprilom, dvaindvajseti in triindvajseti vpis s 30. junijem, petindvajseti s 3., šestindvajseti z 19. julijem, osemindvajseti zaporedni vpis s 17., devetindvajseti s 24., trideseti z 28. avgustom, dvaintrideseti s 15. oktobrom in štiriintrideseti s 27. novembrom. Vseh vpisov v knjigi je 44.

vpis z zaporedno številko	dan v mesecu
3.	7. oktober
4.	12. oktober
7.	11. november
11.	9. december
13.	15. februar
19.	10. april
22.	30. junij
23.	30. junij
25.	3. julij
26.	19. julij
28.	17. avgust
29.	24. avgust
30.	28. avgust
32.	15. oktober
34.	27. november

Enajsti zaporedni vpis na prednji strani lista 3 je, kot rečeno, datiran z nedeljo, 9. decembra (*die dominico, nono mense decembre*), kar število letnic, ki prihajajo za datacijo v knjigi vpisanih poslov v poštev, močno skrči.

Sledeča vpisa, ki posredno omogočata dodatna sklepanja na leta dogajanja sta prav tista, ki ju želimo podrobneje pogledati, najdemo pa ju na prednji in hrbtni strani zadnjega, desetega lista knjige (list 10 in 10

verso), gre pa za trinštirideseti in štiriinštirideseti zaporedni vpis. Sklicujeta se na starejši zapis o imenovanju skrbnika iz Pirana, ki naj bi v imenu varovanca iz Motovuna sprejel dve umestitvi v fevd podrobneje ne-lokaliziranih posesti: v prvem vpisu od fevdnega gospoda Dietalma iz Rihemberka, v drugem pa od goriškega grofa Henrika. Zapis o dodeljenem skrbništvu Pirančana nad motovunskim varovancem je 20. maja 1320 (celotna navedba datuma je zabeležena le pri drugem /zaporednem štiriinštiridesetem oz. zadnjem v knjigi/ vpisu) napisal Jakob, notar s cesarskim poverilom (*imperiali auctoritate notarius*). Pisec "naše" notarske knjige je izvirnik videl in to potrdil v svojem zapisu.

Nedeljo, 9. decembra, ki jo omenja zaporedni enajsti vpis v notarski knjigi 14, je očitno treba iskati v letih pred, a blizu 1320. Goriški grof Henrik, ki ga omenja zadnji vpis v knjigi, ni mogel biti nihče drugi kot grof Henrik II., s katerim je albertinska veja goriških grofov dosegla svoj višek (Štih, /1994/, 31; Štih, /1996/, 34; Štih, /1997/, 31). Dogajanje v knjigi bi teoretično v najširšem razponu smeli iskati v razdobju med 1304, ko sta po smrti očeta Alberta I., začetnika albertinske linije goriških grofov, sinova Henrik II. in Albert II. za njim dedovala goriško posest – pri čemer je levji delež pridržal starejši Henrik –, in pred 23. aprilom 1323, ko je Henrik II. umrl. V omenjenem časovnem razponu je nedelja padla na 9. december v letih 1313 in 1319. Z veliko verjetnostjo sodi prvih enajst ali dvanajst zapisov, ki jih prinaša naša notarska knjiga, v leto 1319, večina ostalih pa v sledeče leto 1320. Zadnja dva zapisa v knjigi, ki nas zanimata, moremo časovno umestiti med 20. maj 1320, ko je bilo zapisano (starejše) pooblastilo, ki ga omenjata, in 23. april 1323, ko je Henrik II. umrl, najverjetneje pa kar v konec leta 1320 ali v leto 1321.

PROŠNJA ZA UMEŠTITEV V FEVD – VPIS Z ZAPOREDNO ŠTEVILKO 43¹²

Prepis:¹³

... Ricard[o ...] la [T]urre de [...] de Ceruaua de Cenet[...],¹⁴ Pasqualino de uilla Cenet[...],¹⁵ Montaldino famiari domini Guicardi de Petrapelosa testes ad hec uocatis et rogatis et aliis. Dominus Garofolus Goyne de Pirano tutor et tutorio nomine Nicholay filii condan domini Almerici de Montona, datus et ordinatus per nobilem virum dominum Federicum Conarium¹⁶ hono-

11 Sredi strani je pod vpisom zapisal letnico 1320, pod njo pa: Federigo Corner Montona 1320, še spodaj pa je viden le del znaka (za cifro?), nato pa številka 29, ki ji sledita pika in zaklepaj: 29.).

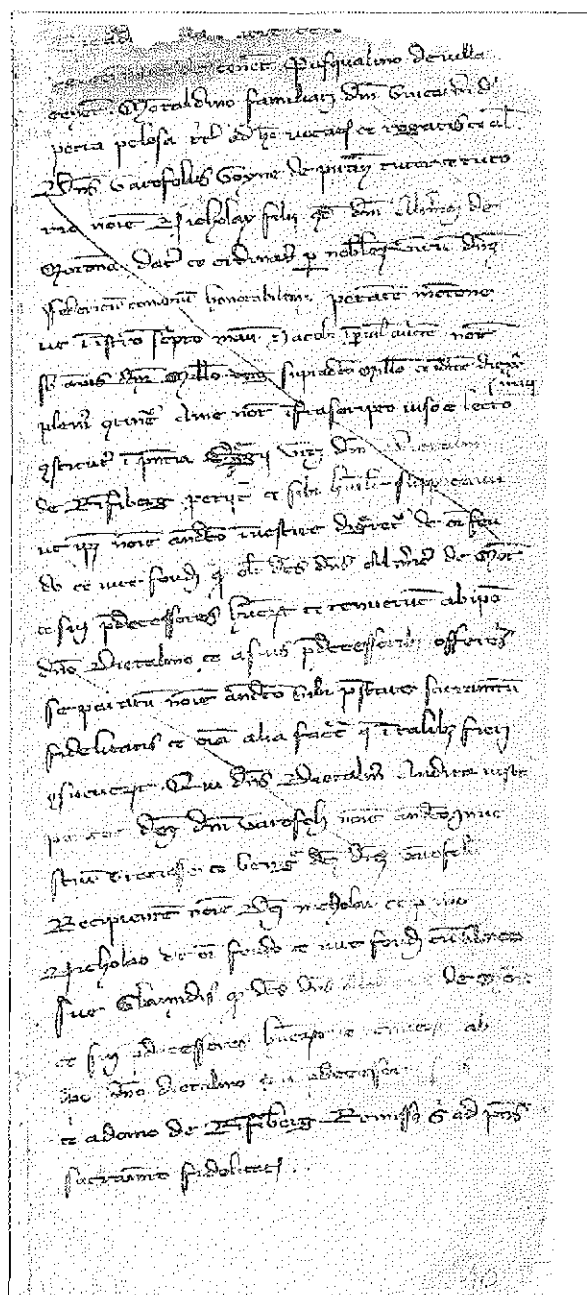
12 Vpis je na prednji strani lista 10; je prečrtan, kar najverjetneje pomeni, da je notar po predlogi izdelal javnopravno listino.

13 Izvirnik ni opremljen z ločili in z velikimi začetnicami, ki jih dodaja naš prepis. V oglatih oklepajih so ne(raz)berljivi deli besedila, tri pikice označujejo, da je neberljiva cela beseda ali več besed, črtica pa, da manjka del(ček) besede. V okroglih oklepajih so deli besedila, ki so v izvirniku prečrtani.

14 Beseda je zapisana cenet, nad njo je znak za okrajšavo.

15 Prim. op. 14.

16 Notar je izpustil črko r v imenu; prav bi bilo: Cornarium.

rabilem potestatem Montone, ut in instrumento scripto manu Jacobi imperiali auctoritate notarii sub (annis Domini millesimo vig¹⁷) supradicto millesimo et indictione, die XX¹⁸ maii plenius continere a me notario infrascripto uiso et lecto, constitutus in presencja egregii viri domini Dietalmai de Rifinberg petiit et sibi humiliter supplicauit, ut ipsum nomine antedicto inuestire di-

gnaretur de omni feudo et iure feudi, quod olim dictus dominus Almericus de Montona et sui predecessores habuerunt et tenuerunt ab ipso domino Dietalmo et a suis predecessoribus, offerens se paratum nomine antedicto sibi prestare sacramentum fidelitatis et omnia alia facere, que in talibus fieri consueuerit. Qui dominus Dietalmus audita iusta petitione dicti domini Garofoli nomine antedicto inuestiuit gratiose et benigne dictum dominum Garofolum recipientem nomine dicti Nicholai et pro ipso Nicholao de omni feudo et iure feudi cum anco sue clamidis, quod dictus dominus Almericus de Montona et sui predecessores habuerunt et tenuerunt ab ipso domino Dietalmo et a predecessoribus suis et a domo de Rifinberg remissa sibi ad presens sacramento fidelitatis.

Prevod:¹⁹

V prisotnosti poklicanih in naprošenih prič Ričarda [...] iz Tara (ali Torre?) [...] de Ceruaua de Cenet[-], Pasqualina iz vasi Cenet[-], Montaldina, sorodnika gospoda Guicarda iz Petrapilose in drugih. Gospod Garofolus Coyne iz Pirana, skrbnik in v imenu skrbništva Nicholaja, sina pokojnega Almerica iz Motovuna, ki ga je postavil in odredil plemeniti mož, gospod Federicus Comarius,²⁰ častitljivi motovunski podestat, kot je podrobneje obrazloženo v listini, ki sem jo jaz, spodaj podpisani notar videl in prebral, napisani z roko Jacoba, notarja s cesarskim poverilom (leta tisoč dv²¹) zgoraj omenjenega tisočega leta in indikcije, dne 20. maja, se je pojavil v osebni navzočnosti odličnika gospoda Dietalma iz Rihenberka in prosil ter ponižno moledeval, naj ga v zgoraj omenjenem imenu ima za vrednega in mu podeli celoten fevd po fevdnem pravu, kot so ga nekoč imeli in posedovali imenovani gospod Almericus iz Motovuna in njegovi predniki od samega gospoda Dietalma in od njegovih prednikov. Ponudil se je kot pripravljen, da mu v prej omenjenem imenu priseže zvestobo in stori vse ostalo, kar je v takem primeru običajno. In ko je gospod Dietalmus slišal utemeljeno prošnjo omenjenega gospoda Garofula v omenjenem imenu, je milostljivo in dobrotljivo z vrvice svojega plašča umestil omenjenega gospoda Garofula, ki je to sprejel v imenu omenjenega Nicholaja in za Nicholaja, v celoten fevd s fevdnim pravom, kot so ga nekoč imeli in posedovali imenovani gospod Almericus iz Motovuna in njegovi predniki, od samega gospoda Dietalma in njegovih prednikov in od rihemberške hiše, in takoj sprejel prisego zvestobe.

17 Notar je začel z besedo pisati številko vigesimo, potem je prvo črko popravil, nato del besedila prečital.

18 Črka a je zapisana nad številko.

19 Osebna imena v tem in sledečih prevodih niso slovenjena, prilagojena so le obrazila.

20 Prim. op. 16.

21 Prim. op. 17.

PROŠNJA ZA UMESTITEV V FEVD – VPIS Z
ZAPOREDNO ŠTEVILKO 44²²

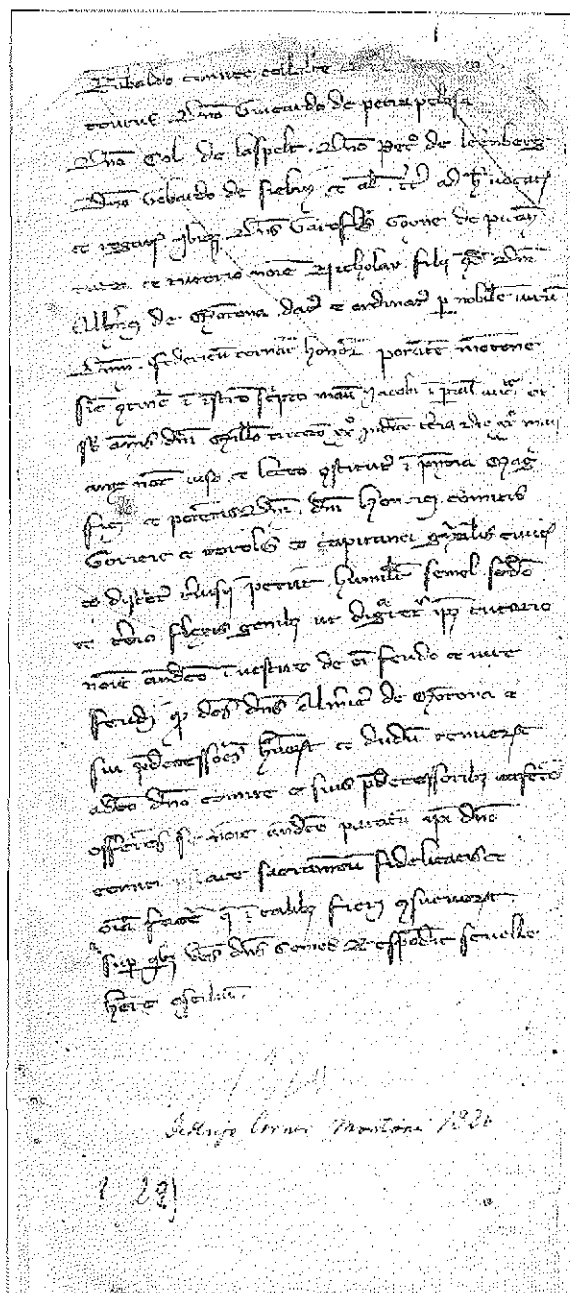
Prepis:

... Rambaldo comite Collalte, domino Henrico de Toutus, domino Guicardo de Petrapelosa [...], domino Col de Laspelt, domino Petro de Leenberg, domino Gebardo de Siebin et aliis testibus ad hec uocatis et rogatis. Ibiq[ue] dominus Garofolus Goyne de Pirano tutor et tutorio nomine Nicholay filii condam domini Almerici²³ de Montona datus et ordinatus per nobilem uirum dominum Federicum Cornarium honorabilem potestatem Montone, sic continere in instrumento scripto manu Jacobi imperiali auctoritate notario sub annis domini millesimo trecentesimo XX, indictione tertia, die XX maii a me notario uiso et lecto, constitutus in presentia magnifici et potentis domini domini Henrici comitis Goricie et Torolis et capitanei generalis ciuitatis et districtus Trevisii petiit humiliter semel, secundo et tercio flexis genibus, ut dignaretur ipsum tutorio nomine antedicto inuestire de omni feudo et iure feudi, quod dictus dominus Almericus de Montona et sui predecessores habuerunt et dudum tenuerunt a dicto domino comite et suis predecessoribus (aufentes) offerens se nomine antedicto paratum ipsi domino comiti prestare sacramentum fidelitatis et omnia facere, que in talibus fieri consueuerunt. Super quibus dictus dominus comes respondit se uelle habere consilium.

Prevod:

V prisotnosti Rambalda, grofa Collalto, gospoda Henrica de Toutus, gospoda Guicarda iz Petrapilose [...], gospoda Col de Laspelt, gospoda Petra iz Leenberg, gospoda Gebarda de Siebin in drugih poklicanih in naprošenih prič. Gospod Garofolus Goyne iz Pirana, skrbnik in v imenu skrbništva Nicholaja, sina pokojnega gospoda Almerica iz Motovuna, ki ga je postavil in odredil plemeniti mož, gospod Federicus Cornarius, častiljivi motovunski podestat, kot je obrazloženo v listini, ki sem jo jaz, spodaj podpisani notar videl in prebral, napisani z roko Jacoba, notarja s cesarskim poverilom leta Gospodovega tisoč tristo 20, tretje indikcije, dne 20. maja, se je pojavil v prisotnosti veličastnega in mogočnega gospoda gospoda (velegospoda?) Henrica, grofa Goriške in Tirolske in generalnega kapitana mesta in distrikta Treviso ter enkrat, drugič in tretjič pokleknil in ponižno prosil, naj ga v zgoraj omenjenem skrbniškem imenu ima za vrednega in mu podeli celoten fevd po fevdnem pravu, kot so ga imeli in doslej posedovali imenovani gospod Almericus iz Motovuna in

njegovi predniki od omenjenega gospoda grofa in njegovih prednikov. (Ponujajoč)²⁴ Ponudil se je kot pripravljen, da v prej omenjenem imenu priseže gospodu grofu zvestobo in stori vse ostalo, kar je v takem primeru običajno. Omenjeni gospod grof je odgovoril, da se hoče o tem posvetovati.

22 Vpis je na hrbtini strani lista 10; je prečtan, kar najverjetneje pomeni, da je notar po predlogi izdelal javnopravno listino; pod njim so Franceschijski zaznamki, prim. op. 11.

23 Notar je začel pisati ime Alberici, potem je črko b popravil v m.

24 V izvirniku je nápak napisana beseda prečitana.

SORODNI OBJAVI V DELU CODICE DIPLOMATICO
ISTRIANO PIETRA KANDLERJA

Listin, izdelanih po zgoraj predstavljenih predlogah, v piranskem arhivu ni; tudi v znanih edicijah virov ju nisem zasledila. Pač pa se za ta čas v povezavi z istrskimi posestni goriških grofov in njihovih ministerialov (o njih s podrobnimi navedbami literature zlasti Štih, 1994; 1996; 1997) omenjata dve listini, ki ju je priobčil Kandler v svojem Codice diplomatico Istriano (CDI). V njih nastopajo nekatere osebe, ki jih je bilo zaslediti tudi v predhodnih dveh zapisih.

Motovunčana Nikolaja, sina pokojnega gospoda Almerika osebno je 29. marca 1324 v minoritskem samostanu v Gorici gospod Konrad iz Rihemberka investiral v fevd "dvorskega" mlina (*de Curte*) na reki Mirni, pod motovunskim kastrom; mlin naj bi – po trditvi same listine – Nikolaj, njegovi starši in predniki posedovali že prej. Nikolaj je pred umestiteljem pokleknil in zaprisegel (CDI, N. 582).²⁵ Zaradi skladnosti vsebine s predhodnima zapisoma iz notarske knjige 14 obnavljam Kandlerjevo objavo v celoti in ji dodajam prevod.

Prepis:

In Nomine Domini Amen. Anno Domini millesimo trigentesimo vigesimo quarto Indictione septima die vigesimo nono intrante mense martii. Actum in claustrum fratrum minorum de Goritia, praesentibus nobilibus viris Dominis Bernardo de Strassolt, Garofolo de Goyna de pirano, Gono tusco habitatore goritiae, Joanne Serviciali Domini plebani de trasat, Marco Serviciali Domini Henrici de trasat testibus vocatis et rogatis et aliis. Nobilis et potens vir Dominus Coradus de rifimberg cum Lancho suae Clamidis ad rectum et legale feudum investivit Nicolaum filium quondam Domini Almerici de montona de quodam feudo cuiusdam molendini qui dicitur de Curte positum sub Castro montonae quod ipse Nicolaus et ejus majores et antiqui cognoverunt et habuerunt ex bonitate et gratia antiquorum supradicti Domini Coradi qui Nicolaus ibi praesens flexis genibus ipsi Domino Corado fidelitatis fecit debitum sacramentum. Et quae bonus vasallus suo domino facere consuevit. In cuius rei testimonium presens pagina in formam publicam reducta ut rei testimonium declaravit ipse Nicolaus ac supradicti domini Coradi consensu rogavit me notarium infrascriptum sibi facere publicum instrumentum, quod authenticandum feci publicum ut apparet.

Ego lucas logvirus de pirano imperiali auctoritate

notarius hiis omnibus interfui et praesentibus partibus dictam investituram intellexi et rogatus scripsi meum signum publicum adjungendo etc.

Marchese G. P. dei Polesini.

Prevod:

V imenu Gospoda, amen. Leta Gospodovega 1324 sedme indikcije, dne 29. marca v minoritskem samostanu v Gorici, v prisotnosti plemenitih gospodov Bernarda iz Strassolda, Garofola Coyne iz Pirana, Gona Tusca, prebivalca Gorice, Joannesa, oprode gospoda župnika s Trsata, Marca, oproda gospoda Henrica s Trsata, poklicanih in naprošenih prič. Plemeniti in mo-gočni gospod Conrad²⁶ z Rihemberka je z vrvice svojega plašča umestil Nicolaja, sina pokojnega gospoda Almerica iz Motovuna v pravi in pravno-močni fevd mlina, ki se imenuje dvorni in stoji pod motovunskim kastrom, ki so ga Nicolaj in njegovi starši in predniki poznali in imeli po dobroti in milosti prednikov zgoraj omenjenega Conrada. Tukaj prisotni Nicolaus je gospodu Conradu kleče izrekel dolžno zaprisego, kot jo je po običaju storil dobri vazal svojemu gospodu. O dogodku priča ta list, zapisan v javni obliki, kot je o zadevi izjavil Nicolaus, ki je s soglasjem omenjenega Conrada prosil mene, spodaj podpisanega notarja, naj mu naredim javno listino, kar sem, kot je očitno, objavil, da bi to potrdil kot verodostojno.

Jaz Lucas logvirus²⁷ iz Pirana, notar s cesarskim poverilom, sem bil ob vsem tem prisoten in sem v prisotnosti strank razumel umestitev, jo na prošnjo zapisal ter dodal svoj notarski znak itd.

Drugi zapis, ki še sodi v naš kontekst in ga objavlja Kandler (CDI, N. 567), je vsebinsko nekoliko odmaknjen od zgornjih treh; datira iz 18. julija 1321. Obravnava reševanje spora med Motovunom in Završjem, in sicer glede gozda v Balah. Pri njem so za nas zanimiva samo nekatera izbrana imena akterjev in prič, ki smo jih srečali tudi v zgornjih izvirmikih, tako goriškega grofa Henrika, Guicarda iz Petrapilose in osebe z nenavadnim imenom Hoxalcus, imenovan Quaspelt iz Momjana.

V NAVEDENIH ZAPISIH OMENJENE OSEBE IN KRAJI

Imena oseb, njihovih vzdevkov in krajev, ki se pojavljajo v zapisih, so razvidna iz spodnje tabele. V prvih dveh rubrikah od leve so imena iz obeh vpisov v notarski knjigi številka 14, v tretji tista iz Kandlerjeve objave, ki smo jo povzeli v celoti, v četrti pa le izbor nekaterih imen iz zapisa o sporu za gozd.

25 Kandler jo po lastni navedbi povzema po *Archivio domestico dei Marchesi Polesini*.

26 V objavi je ime zapisano brez črke n.

27 Piranski notar Lucas je imel vzdevek *Boninus*, *Bonuinus*, ki je v objavi napačno prepisan v *logvirus*.

Tabela 1: Imena oseb, njihovih vzdevkov in krajev v piranski notarski knjigi (NK) in Codice diplomatico istriano (CDI).

Table 1: Names of people, their nicknames, and names of places in the Piran notary book (NK) and in Codice diplomatico istriano (CDI).

NK 14, vpis 43	NK 14, vpis 44	CDI, N. 582	CDI, N. 567
[...] de Ceruaua de Cenet[-]			
[...] la [T]urre de [...]			
Almericus de Montona, olim dominus ~ eius filius Nichola(i)us	Almericus de Montona, olim dominus ~ eius filius Nichola(i)us	Almericus de Montona, olim dominus ~ eius filius Nicolaus	
		Bernardus de Strassolt, nobilis vir dominus ~	
		Bonvinus, ²⁸ Lucas ~ de Pirano imperiali auctoritate notarius	
Cenet[-], [...] de Ceruaua de ~ Cenet[-], Pasqualinus de uilla ~			
Ceruaua de Cenet[-], [...] de ~			
	Col de Laspelt, dominus ~		
	Collalte, Rambaldus comes ~		
		Coradus de Rifinberg, nobilis et potens vir dominus ~	
Conarius, nobilis vir dominus Federicus ~ honorabilis potestas Montone	Cornarius, nobilis uir dominus Federicus ~ honorabilis potestas Montone		
Dietalmus de Rifinberg, egregius vir dominus ~			
Federicus Conarius honorabilis potestas Montone, nobilis vir dominus ~	Federicus Cornarius honorabilis potestas Montone, nobilis uir dominus ~		
Garofolus Goyne de Pirano, dominus ~	Garofolus Goyne de Pirano, dominus ~	Garofolus de Goyne de Pirano, nobilis vir dominus ~	
		Gonus Tuscus habitator Goritiae, nobilis vir dominus ~	
	Goricie, magnificus et potens dominus dominus Henricus comes ~ et Torolis et capitaneus generalis ciuitatis et districtus Treuisii	Goritie, claustrum fratrum minorum de ~ Goritiae, nobilis vir dominus Gonus Tuscus habitator ~	Goritie, dominus dominus Henricus comes ~
Goyne, dominus Garofolus ~ de Pirano	Goyne, dominus Garofolus ~ de Pirano	Goyne, nobilis vir dominus Garofolus de ~ de Pirano	
Guicardus de Petrapelosa, dominus ~ eius familiaris Montaldinus	Guicardus de Petrapelosa, dominus ~		Guicardus de Petrapelosa, dominus ~
	Gebardus de Siebin, dominus ~		
	Henricus comes Goricie et Torolis et capitaneus generalis ciuitatis et districtus Treuisii, magnificus et potens dominus dominus ~		Henricus comes Goritie, dominus dominus ~

28. Prim. op. 27.

	Henricus de Toutus, dominus ~		
		Henricus de Trasat, dominus ~ eius servicialis nobilis vir dominus Marcus	
			Hoxalcus dictus Quaspelt de Mimigliano, nobilis miles dominus ~
Iacobus imperiali auctoritate notarius	Iacobus imperiali auctoritate notarius		
		Joannes servicialis domini plebani de Trasat, nobilis vir dominus ~	
	Laspelt, dominus Col de ~		
	Leenberg, dominus Petrus de ~		
		logvirus, ²⁹ Lucas ~ de Pirano imperiali auctoritate notarius	
		Lucas logvirus (=Lucas Bonvinus) ³⁰ de Pirano imperiali auctoritate notarius	
		Marcus servicialis domini Henrici de Trasat, nobilis vir dominus ~	
			Mimigliano, nobilis miles dominus Hoxalcus dictus Quaspelt de ~
Montaldinus familiaris domi- ni Guicardi de Petrapelosa			
Montona, olim dominus Almericus de ~ Montona, Nichola(i)us filius condam domini Almerici de ~	Montona, olim dominus Almericus de ~ Montona, Nichola(i)us filius condam domini Almerici de ~	Montonae, castrum Montona, olim dominus Almericus de ~ Montona, Nicolaus filius quondam domini Almerici de ~	
Nichola(i)us filius condam domini Almerici de Montona Pasqualinus de uilla Cenet[-]	Nichola(i)us filius condam domini Almerici de Montona	Nicolaus filius quondam domini Almerici de Montona	
Petrapelosa, dominus Guicardus de ~ Petrapelosa, Montaldinus familiaris domini Guicardi de ~	Petrapelosa, dominus Guicardus de ~		Petrapelosa, dominus Guicardus de ~
	Petrus de Leenberg, dominus ~		
Pirano, dominus Garofolus Goyne de ~	Pirano, dominus Garofolus Goyne de ~	Pirano, nobilis vir dominus Garofolus de Goyne de ~ Pirano, Lucas logvirus (=Lucas Bonvinus) ³¹ de ~ imperiali auctoritate notarius	
			Quaspelt, nobilis miles dominus Hoxalcus dictus ~ de Mimigliano

29 Prim. op. 27.

30 Prim. op. 27.

31 Prim. op. 27.

Rifinberg, domus de ~ Rifinberg, egregius vir dominus Dietalmus de ~ Ricard[us ...]	Rambaldus comes Collalte	Rifinberg, nobilis et potens vir dominus Coradus de ~	
	Siebin, dominus Gebardus de ~		
		Strassolt, nobilis vir dominus Bernardus de ~	
	Toutus, dominus Henricus de ~		
	Torolis, magnificus et potens dominus dominus Henricus comes Goricie et ~ et capitaneus generalis ciuitatis et districtus Treuisii		
		Trasat, dominus plebanus de ~ eius servicialis nobilis vir dominus Joannes Trasat, nobilis vir dominus Henricus de ~ eius servicialis nobilis vir dominus Marcus	
	Treuisii, magnificus et potens dominus dominus Henricus comes Goricie et Torolis et capitaneus generalis ciuitatis et districtus ~		
[T]urre de [...], [...] la ~			
		Tuscus, nobilis vir dominus Gonus ~ habitator Goritiae	

Za katere sodobne kraje bi lahko šlo pri v tabeli omenjenih (predvidoma) krajevnih imenih?

Cenet[.]	Ceneda?
Ceruaua	?
Collalte	Collalto
Goricia, Goritia	Gorica
Laspelt	?
Leenberg	Lemberg
Mimigliano	Momjan
Montona	Motovun
Petrapelosa	Petrpilosa
Piemonte	Završje
Pirano	Piran
Rifinberk, Rifinberg	Rihemberk, Branik
Siebin	?
Strassolt	Strassoldo
Toutus	?
Treuisium	Treviso
Trasat	Trsat
Torolis	Tirolska
Turre	Tar ali Torre?

ZANESLJIVOST IMENSKIH PODATKOV V IZVIRNIKIH

Vsebinskemu jedru zapisov je notar nedvomno posvetil vso svojo pozornost. Pač pa je uporabnik takó še neobjavljenega kot že objavljenega rokopisnega vira včasih v dvomih, ali so imena v izvirniku oz. v objavi zapisana natančno. Pri še neobjavljenem izvirniku ima pomembno vlogo pri preciznem posredovanju imen na papir zapisovalec – notar. Poimenovanje, ki so ga ljudje uporabljali v pogovoru, je zapisal, kot ga je slišal in razumel, v zaporedju in na način, ki ga je bil vajen. Na zapis je vplivala njegova lastna jezikovna praksa, ki ji je včasih imena prilagodil: lahko jih je npr. prevedel, latiniziral, ponemčil, kar je opazno pri končnicah imen in pri pisanju nekaterih glasov. Če zapisa ni delal sproti ob dogodku, se je lahko kasneje pri njegovi izdelavi tudi zmotil in kakšno od imen iz svojega "stenograma" zapisal v spremenjeni obliki. – Pri objavljenih virih pa imamo opravka še z enim posrednikom: s prepisovalcem, ki je izvirnik prepisal v sodobno pisavo ali ga neposredno pretipkal ter poskrbel za njegov natis. Do nenatančnega posnetka besedila izvirnika lahko pride pri samem prepisu, pa tudi pri kasnejših pripravih za tisk, ki so tehnične narave.

Naš notar ima lepo in jasno pisavo; redko se je

"zapisal" in tu in tam kakšno besedo prečrta. V prvem od dveh obravnavanih vpisov (NK 14, list 10) se je zmotil pri imenu motovunskega podestata, v katerem je izpustil črko *r* (*Conarius* namesto *Cornarius*). Vprašljiva je opredelitev imen [...] *de Ceruava de Cenet[-]* in *uilla Cenet[-]*. Drugo ime je okrajšano, zato je identifikacija s krajem Ceneda negotova. Pri drugem objavljenem zapisu (NK 14, list 10 verso) je notar ime motovunskega podestata zapisal prav. V tem vpisu srečamo med pričami dogodka več imen, ki so razberljiva, vendar jih je težko opredeliti. Prvi je gospod *Henricus de Toutus*, drugi gospod *Col de Laspelt*, tretji pa gospod *Gebardus de Siebin*. Drugo ime omogoča manjšo spekulacijo: v Kandlerjevi objavi spora med Motovunom in Završjem za gozd (CDI, N. 567) nastopa med pričami *nobilis miles Hoxalcus dictus Quaspelt* iz Momjana. Pri imenu *Hoxalcus* gre za obliko osebnega imena Vošalk. Vzdevek *Quaspelt* pa – če pomislimo na način tedanjega zapisovanja – zelo spominja na nenavadno ime *Col de Laspelt*. Ali bi moglo iti pri obeh imenih za isto osebo, ki se pogosto pojavlja v virih prvih treh desetletij 14. stoletja tudi z vzdevkom *Wachspeutel* (podrobneje o tem: Štih, 1994, 80-82; 1996, 86-89, 1997, 80-82)? De Franceschi in Kos sta menila, da gre pri tej osebi za Panšpetala, slugo iz Momjana, ki ga omenja vir *Istarski razvod*, katerega dogajanje pa sta opredelila časovno različno (De Franceschi, 1938, 102-104; Kos, 1931, 160).

Pri Kandlerjevi objavi zapisa o podelitvi mlina v fevd (CDI, N. 582) nastopa kot fevdni gospod *Coradus* iz Rihemberka. Brez vpogleda v izvirnik je težko ugotoviti, ali je bila ob nastanku zapisa na Primorskem v rabi oblika tega imena brez črke *n* (med *o* in *r*) in je piranski notar zapisal ime natančno, kot ga je slišal, ali ga je "italijaniziral" v skladu s svojo prakso, ali pa je to storil kasnejši prepisovalec izvirnika. Pač pa sem – ne da bi videla izvirni zapis – prepričana, da je pri Kandlerjevi objavi ime piranskega notarja, ki je napisal dokument o podelitvi mlina v fevd, zapisano napačno. Objava ga imenuje *Lucas logvirus*, pri čemer osebno ime piše kurzivno, kot da dvomi v pravilnost razbranja besede. Kaj je Kandler razumel pod besedo *logvirus*, ne bomo uganili. Vsekakor v Piranu v tem času srečamo notarja z imenom *Lucas Boninus*, *Lucas Bonuinus*.³² V tedanji pisavi tega imena ni težko prebrati napačno kot *logvirus*. Prepisovalec rokopisnega izvirnika se je tu zmotil in *Lucasa Bonuina* prekrstil v *Lucasa logvira*.

VSEBINA OBRAVNAVANIH ZAPISOV

Vsebina prepisanih in prevedenih treh zapisov je sorodna. Gre za prošnje za umestitev v fevd iste osebe, Motovunčana Nikolaja, potomca Almerika iz Motovuna, ki je fevde užival doslej. Fevdni gospodje, ki sta jih Pirančan Garofol v Nikolajevem imenu in Nikolaj sam prosila za podelitev fevdov, so bili Dietalm iz Rihemberka, goriški grof Henrik II. in Konrad iz Rihemberka. Oba Rihemberčana sta prošnji ustregla, grof pa se je izgovoril, da se želi prej posvetovati; v tem primeru je prišlo do zapisa o neizvršenem pravnem dejanju, kar je svojevrstna posebnost.

Goriškega grofa Henrika ni potrebno podrobneje predstavljati, saj je bilo o njem že veliko napisanega (zlasti Štih, 1994; 1996; 1997). Ime *Dietalmus* je verjetno soznačno z nemško inačico Dietmar. Dietalm iz Rihemberka³³ je bil vnuk Dietalma iz Villalte, ki je bil oče njegove matere Kunigunde;³⁴ tej je dal za jutrnjo njen mož (Dietalmov oče) Ulrik III. Rihemberški s soglasjem (!) goriškega grofa istrsko Završje blizu Motovuna, kar kaže, da so bili Rihemberški goriški ministrali (Štih, 1994, 104-105; 1996, 112-113; 1997, 104-105). Dietalm je umrl 1323.

Konrad, ki je podelil v fevd mlin (CDI, N. 582), je bil Dietalmov brat. Dietalma je preživel za poldrugo desetletje (umrl je med 1337 in 1338). Brata sta 1313 obnovila fevde Johanesu Foscu iz Varma, 1316 je goriški grof zagladil spore, ki so povzročili krvavo fajdo, v kateri sta sodelovala, 1320 sta Miljčanu podelila fevdno pismo za desetino v *Borgolauri*, 1322 sta prodala *Lippo* na Krasu (Czoernig, 1873, 647; Trotter, 1929, Nr. 583-84, Bd. 10, 540-541).

Tudi imena prič in nekaterih drugih v zapisih omenjenih oseb niso neznana: tako gospoda Guicarda (II.) iz Petrapilose, borbenega privrženca goriških grofov (prim. npr. Darovec, 1996, 29-30), ki je bil tast Dietalma iz Rihemberka, pa motovunskega podestata Federika Cornarija,³⁵ pa Bernarda iz Strassolda.³⁶ Vošalka, imenovanega Quaspelt, smo že omenili. Zanimivo ime med pričami je tudi Rambaldus, grof Collalto. Istoimenega veljaka omenja starejša literatura kot očeta Hyppolite Nere, soproge goriškega grofa Alberta I. (umrl naj bi 1250) in deda Meinharda V. (Czoernig, 1873, 509). Najnovejša literatura je tega Alberta razglasila za neobstoječega in ga je izločila iz genealoškega drevesa goriških grofov (Štih, 2002, 63-65).

32 Npr.: Piranski arhiv, vicedominska knjiga (VK) 1, list 28, VK 2a, list 47.

33 O Rihemberških zlasti Trotter (1929) z zanesljivimi genealoškimi podatki.

34 Po tedanjem običaju je ime prehajalo z deda na vnuka, v tem primeru z deda po materini strani.

35 Kandler (1875, 277) in Morteani (1895, 237) ga poznata in časovno umeščata v leto 1321; kot je razvidno iz drugega od predstavljenih zapisov iz notarske knjige 14, pa je funkcijo nastopil najkasneje 20. maja 1320.

36 Coroninijeva omenba investicije v fevd Bernarda de Strassolt s strani goriškega grofa Henrika (II.) iz 1312 morda zadeva prav Bernarda de Strassolt, ki ga omenja CDI, N. 582: Coronini Cronberg (1759, 259).

In zdaj nazaj k fevdnim gospodom, ki so bili v zapisih naprošeni za podelitev posesti. Pridevki, ki jih imajo ob imenih, odražajo različno stopnjo njihove odličnosti: Dietalm se imenuje gospod, odličnik (*dominus, egregius vir*); Konrad je gospod, plemenit in mogočen človek (*dominus, nobilis et potens vir*); Henrik pa je veličastni in mogočni gospod (*velegospod?*), grof Goriške in Tirolske, generalni kapitan Trevisa (*magnificus et potens dominus dominus, comes Goricie et Torolis et capitaneus generalis Trevisii*³⁷); v drugem Kandlerjevem zapisu, ki smo ga tu omenili le bežno, pa je Henrik gospod gospod (*velegospod?*), grof Goriške (*dominus dominus, comes Goritie*, CDI, N. 567).

Zapisi dokaj nazorno opisujejo uveljavljeni obred umestitve v fevd. Kdor je želel prejeti fevd, je prišel pred potencialnega fevdnega gospoda. Lahko ga je nadomestil zastopnik, kot v obeh zapisih v notarski knjigi 14. Motovunčan Nikolaj je bil morda ob prvih dveh investicijah še mladoleten. Zastopal ga je skrbnik, ki ga je zanj imenoval motovunski podestat. Nekaj let kasneje, 1324, pa je že samostojno prevzel fevd mlina; predvidoma je v vmesnem razdobju med podelitvami dosegel polnoletnost. Prosilec je gospoda je ponižno zaprosil za podelitev fevda po fevdnem pravu. Običajno se je skliceval na dednost fevda v družini, češ da želi prejeti fevd na način, kot so ga uživali njegovi starši in predniki, ki so fevd dobili od fevdnega gospoda samega in od njegovih prednikov (ali le od slednjih). Pred goriškim grofom Henrikom je prosilec trikrat pokleknil. Naprošeni fevdni gospod je poslušal prošnjo in – če se je tako odločil – umestil prosilca "z vrstico svojega plašča".³⁸ Sledila je obvezna prisega zvestobe, ki jo je po običaju dal dobri vazal svojemu gospodu (*quae bonus vasallus suo domino facere consuevit*). Nikolaj jo je pred Konradom iz Rihemberka opravil kleče.

Predmet fevda je opredeljen in ubiciran samo v primeru podelitve dvornega mlina pod motovunskim kastrom (CDI, N. 582), v obeh zapisih v notarski knjigi 14 pa ne. V teh prosilec globalno prosi, da bi ga gospod v imenu varovanca umestil v "celoten fevd po fevdnem pravu" (*nomine antedicto inuestire de omni feudo et iure feudi*). Pisec notarske knjige 14 je za zapis o podelitvi fevda uporabljal tipiziran obrazec, tako da se posa-

mezni stavki v obeh zapisih ponavljajo, kar nekoliko omejuje njuno povednost. Vsekakor je škoda, da predmet fevda v teh dveh primerih ni podrobneje opredeljen. Morda gre za nepremično posest, ki ni daleč od Motovuna, lahko bi se nahajala prav na območju Završja, s katerim so upravljali Rihemberški³⁹ in Goriški.

DRUŽINA GOINA

Pojasnilo terja še ena oseba, ki nastopa v vseh treh podrobneje obravnavanih zapisih. Nikolaja je v dveh v notarski knjigi 14 opisanih primerih prošnje za podelitev fevda zastopal ugledni Pirančan Garofol Gojne, v tretjem, ki ga je objavil Kandler (CDI, N. 582), pa je bil priča dogodka. Njegovo vlogo in prisotnost pojasnjuje domneva, da je bil z Nikolajem v sorodu. Garofol,⁴⁰ sin Valterija Gojne iz Pirana, se 1285 omenja kot sorodnik (*consanguineus*) in skrbnik Almerika iz Motovuna. Skupaj sta prebivala v gostišču (*obspicium*) in za skupnega zastopnika imenovala Paganina iz Buj (NK 2, št. 210). Garofol je bil Almeriku pet let kasneje (1291) tudi porok: razsodba glede dote, ki jo je dolgoval Almerik iz Motovuna, je določala, naj se dolg, če Almerik nima imetja, poravna iz Garofulovega premoženja (NK 6, 286). Čeprav to ni izrecno navedeno, gre pri Almeriku iz Motovuna zelo verjetno za Nikolajevega očeta.

Garofol je bil član rodbine Gojna, katere potomec je bil kasneje tudi znani humanist Gian Battista Gojna (*Goineus, Goynaesus*), ki je živel od 1514 do okoli 1580, *sholar* v Bologni in v Padovi. Kot zdravnik je v Piranu deloval do 1550, ko se je moral kot protestant zateči v Nemčijo. Pisal je o medicini, opisoval je Istro (*De situ Istriae libellus*). Tudi njegov brat Nicolò se je odlikoval na področju zdravstva.

Najstarejša znana omemba člana piranske družine Gojna sega v leto 1247, v čas, ko je bilo piransko ozemlje še pod močnim vplivom zemljiškokgosposkih razmerij, ki so obvladovala podeželje. Piranski podestat je bil tedaj gospod Vošalk iz Momjana, ki je investiral Henrika Gojne in Markvarda Apolonija v fevd vasi (*villa*)⁴¹ Sečovlje z ozemljem in z dohodka (CP I, št. 83). Momjanski gospodje so imeli tedaj na Piranskem močan zemljiškoposestni položaj.

37 Distrikt mesta Treviso je Henrik II. sprejel 3. aprila 1319 od kralja Friderika Lepega (Štih, 1994, 32; 1996, 36; 1997, 32). Ta podatek podkrepljuje ugotovljeno datacijo dogajanja iz zapisov v notarski knjigi 14.

38 V fevdstvu je investitura pomenila dejanje, ki je po poklonitvi s strani prejemnika simboliziralo pravno razmerje gospoda in vazala. Gospod je pri tem aktu uporabljal investiturne simbole: prstan, križ, rokavico. Pri cerkvenih umestitvah sta se uporabljala palica in prstan, na nižji ravni oltarni prt, cerkveni ključ ali knjiga ipd. Pas je veljal za simbol moči in gospostva: polaganje pasu na orožje in ključje je simboliziralo nastop službe ali pravice. Mladi vitez je ob posvetitvi simbolno prejel pas. Podoben pravni pomen sta imela tudi plašč in prapor.

39 Štih meni, da Rihemberški v 14. stoletju niso več imeli v fevdu Završja, ki je postalo sedež posebnega goriškega glavarja Hartuycha de Castro S. Michaelis, kot omenja CDI, N. 567 (Štih, 1994, 105; 1996, 114; 1997, 105).

40 Ime se pojavlja v različicah: Garofalus, Garofolus, Garoffolus, Garofulus, Garofullus.

41 O dilemah v zvezi z razlago hesede, prim.: Štih (1999, 135-137).

Zelo opazen piranski veljak je bil le malo kasneje tudi Iohanes Goina, ki se 1258 omenja kot priča (CP I, št. 100), 1261 pa je opravljal ugledno funkcijo piranskega konzula (CP I, št. 104, 105). Piran je bil tedaj v interesni sferi patriarha, goriških grofov in Benetk. Lastno pot je iskal v povezavah s Koprrom. Koprsko stranko je v Piranu zastopal prav Iohanes Goina in se s tem močno povzpel. Mesto pa se mu je 1262 zoperstavilo: nasprotniki so vdrli v njegovo hišo, ga ujeli in izgnali, mu razdejali hiše in zaplenili orožje (CP I, št. 108).

Funkcijo piranskega konzula je 1261 opravljal tudi Adalgerij Goine (CP I, št. 104).

V šestdesetih letih (1267, CP I, št. 124) prvič srečamo že tudi Valterija Goina, očeta "našega" Garofola. Sklepamo, da je bil premožen in ugleden, saj si je 1268 skupaj s še nekaterimi piranskimi imetniki izposodil denar od kreditorja iz Kopra (CP I, št. 125), leto kasneje pa je v imenu Pirana sprejel denar za poravnavo dolga (CP I, št. 130). Na njegovo politično udejstvovanje kaže njegov podpis pod omejitve patriarhove jurisdikcije 1270 (CP I, št. 133). V Piranu sta se tedaj potegovali za prevladujoč vpliv dve stranki: goriško-koprška, ki je v času sedisvakance njegove stolice (od 1269) skušala nadomestiti patriarha, in beneška. Med njima je prišlo do hudih obračunavanj. Koprčani so 1273 uspeli v Piranu zagotoviti red. Pirančani so določili sedem potomcev glavnih piranskih družin za pōroke, da se bodo dogovori o miru spoštovali, da ne bo več prihajalo do oboroženih spopadov in da se Pirančani zlasti ne bodo več spopadali med seboj s stolpov. Lastniki stolpov, med njimi člani družine Goina, so se zavezali v tem smislu. Valterij Goine je za sina Iohanesa jamčil, da se s Pirančani ne bo boril s stolpa, zanj samega pa je jamčil notar Artuik (CP I, št. 142). Oktobra 1290 se Valterij omenja kot bivši imetnik fevda gospoda Odorlika iz Momjana, kar pomeni, da v tem času ni bil več med živimi (CP I, št. 201, NK 6, št. 278).

Za Valterijevega sina Iohanesa, ki je bil že omenjen, in za drugega sina Garofola je 1290 v Trevisu Pirančan Dominik Čaneta prosil gospoda Odorlika iz Momjana, naj ju investira fevd, ki ga je imel že njun oče (CP I, št. 201, NK 6, št. 278). Iohanes ni dolgo živel: že 1291 je dal zapisati poslednjo voljo, v kateri se je z volili spomnil matere Tomasine, brata Garofola ter sester Katarine in Vere (NK 6, št. 540). Kasneje ga v zapisih ne zasledimo več.

Preden se posvetimo Garofolu, omenimo, da se je v osemdesetih letih 13. stoletja v Piranu živahno poslovno udejeval tudi Henrik Goina, sin gospoda Facina de Vitalis. Nastopal je kot priča, upnik in dolžnik, prodajalec vina na kredit, dolžnik za gostilniško vino, upnik za najem ali nakup soda. Bil je imetnik nepremičnin: kupec vrta poleg svojega, kupec hiške poleg svoje v

četrti Domo, kupec dela vinograda in zemljišča v Pantigu na Piranskem, prejemnik darovnice za vrt v Izoli, za zemljišče v sv. Mariji na Piranskem in za prostor v cerkvi sv. Jurija (NK 2, št. 501).

In zdaj še o Garofolu, ki je imel zelo dolgo in živahno življenje. Bil je sin Valterija in Tomasine Goine, nepos (vnuk ali nečak) Liona (NK 2, št. 572) in sorodnik (*consanguineus*) Almerika iz Motovuna. Pregledani viri ga prvič omenjajo skupaj z očetom Valterijem med piranskimi imetniki, ki so se 1270 zavzemali za omejitev patriarhove jurisdikcije (CP I, št. 133). Tri leta kasneje se je ob pomiritvi krvavih obračunavanj v Piranu z vsem imetjem zavezal, da se ne bo spopadal s Pirančani s svojega stolpa (CP I, št. 142). V letih 1274 in 1281 je bil piranski konzul (CP I, št. 150, 162), 1285 pa sodnik (NK 2, št. 272). Kot *equester* je šel 1295 v službi Pirana v Koper; nosil je odredbo o piranskih mlinih na Rižani, od katerih je koprski podestat prejemal dajatev (CP I, št. 221). V skupini uglednih Pirančanov je 1301 sprejel kredit za Piran (CP II, št. 2), 1322 pa se je z nekaterimi someščani zadolžil za kredit, ki ga je mesto dolgovalo Lapu Amidei iz Firenc (CP II, št. 44).

Nastopal je kot priča pri bolj pomembnih (določanje meje z Bujami 1301 (CP II, št. 1), reševanje spora za mejo, ki so jo Bujčani 1306 kršili (CP II, št. 19), določanje meje Pirana in Izole 1321 v cerkvi sv. Bassa (CP II, št. 43) ali manj pomembnih (kot npr.: zadolžnica, darovnica, prodaja, obveza odpovedi kockanju, oddaja vinograda v zakup, imenovanje zastopnika, poravnava, razsodba, odklonitev pristojnosti za razsodbo, ženitni dogovor, oporoka, izdelava inventarja, sprejem nečaka v varuštvo, investicija v fevd (1322, CP II, št. 4)) dogodkih. Bil je med sedemnajstimi pričami, ki so 1320 poročale o običajnem pravu piranskega župnika nad kleriki (CP II, št. 39).

Zadolževal se je za žito in sukno; za prejeti kredit je dobavljal žito iz pokrajine Marche v Italiji (NK 6, št. 131); bil je upnik v zadolžnicah za platno.

Imel in užival je tudi nepremičnine. Imel je hišo v piranski četrti Misana. Od ženskega samostana sv. Petra d'Oro je 1289 sprejel v zakup vsa samostanska zemljišča na Piranskem, zlasti pa oljčne nasade na Šentjanah (ob njegovem nasadu), v Fažanu in v Kaverijah (NK 6, št. 45). Zanj in za brata Iohanesa je 1290 v Trevisu Pirančan Dominik Čaneti prosil gospoda Odorlika iz Momjana za umestitev v fevd, ki ga je imel že njun pokojni oče Valterij (CP I, št. 201, NK 6, št. 278).

To so le drobci, ki so slučajno splavali na površje; družina Goina bi zaslužila podrobno raziskavo, ki bi temeljila na številnih še neobjavljenih listinah, zlasti pa na kodeksih piranskega arhiva. V njih ne manjka podatkov za izpopolnitev zgornje podobe.

A CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF MEDIAEVAL PROPRIETARY CONDITIONS
IN PRIMORSKA

Darja MIHELIC

Milko Kos Institute of History, SRC of SASA, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 2
e-mail: Mihelic@alpha.zrc-sazu.si

SUMMARY

In its introductory part, the paper emphasises the significance of research into small cumulatively conceived originals, which are the fruit of everyday business dealings amongst people. Although the content of these records is fragmentary and not an outline of a rounded up problem, they manifest a comprehensive, mosaic-like profile of various problems. Amongst such records, data on prominent historical personalities and events are rarely found, for they portray mainly the manner of everyday business agreements and life of numerous although anonymous individuals as far as their historical role is concerned. Among the most characteristic representatives of this kind of sources are notary books of various Mediterranean towns, all containing tens or hundreds of short, usually just a few lines or one or two page long summaries of very diverse business agreements.

In Italy, keeping the notary books with pithy notes on the documents' contents was practiced from the end of the 12th century, while on this side of the Adriatic the town statutes began to stipulate such activity as a notary duty in the 13th century. As far as coastal towns in Slovenia are concerned, the public body of notaries was known in the mediaeval towns of Koper, Izola and Piran. In a fairly complete form, only the Piran town archives (which actually reach into the most distant past) have been preserved in Slovenia.

The archives of Piran keep, as a written heritage of its town administration, several notary books, some of which have, however, survived only in part. They reach back into the last two decades of the 13th century and into the first two decades of the 14th century. More recently they were numbered in an inconsistent chronological order, and they often overlap in the temporal span of their entries. Although seventeen notary books have been more or less preserved in full, only three of them have been published so far (the first, second and sixth).

The entries in these books are mostly of business character. Most often they deal with promissory notes, receipts, securities, pledges, business agreements and services, partnerships, real estate agreements (rents, leases, subleases, sales, auctions, exchanges, donation deeds, enfeoffments), last will provisions, property inventories, marriage contracts, litigations, arbitrations, etc. They rarely refer to actual people and events that were of interest for the wider area's political history, as these were dealt with independent (distinguished) documents. Nevertheless, this kind of records can still be encountered here and there in the (Piran) notary books, which of course contribute to our knowledge of the interacting middle-class-feudal proprietary conditions in the area of Piran, where property was owned by different church communities, several lay lords, while the Piran people themselves also had some property abroad.

Especially interesting for a better knowledge of the feudal proprietary structure in the region of Primorska are two records on the last page of till now unpublished Piran notary book No. 14, the first of which refers to Dietalm, a feudal lord from Rihemberk, and the second to Henry II, a Gorizia Count.

The above notary book numbers 10 sheets (20 pages). The upper part of the sheets has been so badly damaged by dampness that it is practically missing. The book contains 44 entries from the years 1319 and 1320, which could have been established only indirectly. The two last records that are of greatest interest to us can be dated to the time between 20 May 1320 and 23 Apr 1323, but most probably to the end of 1320 or simply to the year 1321.

The present contribution brings photographs, copies and translations of both entries, which are in accordance with two documents published by Kandler in *Codice diplomatico istriano*. One of them corresponds with the two entries from the notary book both in respect of the contents and the persons appearing in them. In this paper, this document is transcribed and translated after Kandler's publication.

All three transcribed and translated records deal with several applications to enfeoff with the estate of the same person, i.e. Nicholas from Motovun, a descendant of Almeric from Motovun who had enjoyed the feuds till then. Feudal lords, who were asked by Garofol from Piran in Nicholas's name and by Nicholas himself to implement the enfeoffment, were Dietalm from Rihemberk, Henry II, the Count of Gorizia, and Conrad from Rihemberk. The records evidently describe the already affirmed ceremony of enfeoffment, and among the witnesses and the actual protagonists of the events there appear several contemporary men of note.

In both enfeoffment cases as presented in notary book No. 14, Nicholas is represented by Garofol Goyne, a renowned citizen of Piran, while in the third case as published by Kandler, Garofol appears as a witness of the

event. Garofol was a member of the reputable patrician Piran Goina family, whose descendant was later on also the well-known humanist Gian Battista Goina. The eldest documented known reference to a member of this family, which produced a number of consuls, judges, town representative, owner and users of real estates, dates from 1247. This contribution briefly delineates the activities of the members of this family and pays a slightly greater attention to Garofol, who lived a long and lively life. In the known records he appears for the first time in 1270, but can also be traced in the beginning of the 1320s. We believe that the Goina family would be worthy of a more detailed research.

Key words: Middle Ages, enfeoffment, Piran notary books, Counts of Gorizia, Rihemberk lords, Goina family

LITERATURA

- CDI – Kandler, P. (1986): Codice diplomatico istriano. Trieste.
- CP I – De Franceschi, C. (1924): Chartularium Piranense. Raccolta dei documenti medievali di Pirano I. (1062-1300). AMSI 36. Parenzo.
- CP II – De Franceschi, C.: Chartularium Piranense. Raccolta dei documenti medievali di Pirano II. (1301-1350). AMSI 43. Pola–Parenzo, 1931, 19-96; AMSI 44. Pola–Parenzo, 1932, 271-320; AMSI 45. Pola–Parenzo, 1933, 255-320; AMSI 46. Pola, 1934, 107-192; AMSI 47. Pola–Parenzo, 1935, 123-230; AMSI 50. Pola–Parenzo, 1938, 171-200.
- De Franceschi, C. (1960): Gli statuti del comune di Pirano del 1307 confrontati con quelli del 1332 e del 1358. Monumenti storici dalla Deputazione di Storia Patria per le Venezie, n. v. 14. Venezia – Padova.
- Di Manzano, F. (1860): Annali del Friuli ossia Raccolta delle cose storiche appartenenti a questa regione, Vol. III. Udine.
- Julianus (1864): Julianus. Annales Foro-Julienenses. ed. Arndt. MGH SS. tom XIX. Hannoverae.
- Minotto, A. S. (1870): Documenta ad Forum Julii Patriarchatum Aquileiensem Tergestum Istriam Goritiam spectantia. Acta et diplomata e R. Tabulario Veneto, Vol. I. Sect. I. Venetiis.
- NK 1 – Mihelič, D. (1984): Najstarejša piranska notarska knjiga (1281-1287/89). SAZU. Viri za zgodovino Slovencev 7. Ljubljana.
- NK 2 – Mihelič, D. (1986): Piranska notarska knjiga (1284-1288). Drugi zvezek. SAZU. Viri za zgodovino Slovencev 9. Ljubljana.
- NK 6 – Mihelič, D. (2002): Piranska notarska knjiga (1289-1292). Tretji zvezek. Thesaurus memoriae. Fontes 1. Ljubljana.
- NK 14 – neobjavljena piranska notarska knjiga z zaporedno številko 14.
- Coronini Cronberg, R. (1759): Tentamen Genealogico – chronologicum promovendae seriei comitum & rerum Goritiae. Viennae Austriae.
- Czoernig, C. (1973): Das Land Görz und Gradisca. Wien.
- Darovec, D. (1994): Notarjeva javna vera. Notarji in vicedomini v Kopru, Izoli in Piranu v obdobju Beneške republike. Knjižnica Annales 7. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Darovec, D. (1996): Kostel Petrapilosa. Pazin – Sužet.
- De Franceschi, C. (1924): Origini e sviluppo del comune di Pirano. AMSI 36. Parenzo, XV-LXIII.
- De Franceschi, C. (1938): Il Ramo dei Diuinati di Momiano e il suo Secolo di Storia. AMSI 50. Pola, 75-111.
- Gams, P. B. (1873): Series episcoporum ecclesiae catholicae, quotquot innotuerunt a beato Petro apostolo. Ratisbona.
- Kandler, P. (1875): Notizie storiche di Montona. Trieste.
- Kos, M. (1931): Studija o istarskom razvodu. Rad JAZU, 240. Zagreb.
- Mihelič, D. (1985): Neagrarno gospodarstvo Pirana od 1280 do 1340. Dela I/27. Ljubljana, SAZU.
- Morteani, L. (1895): Storia di Montona con appendice e documenti. Trieste.
- Pahor, M. (1981): Fevdalna posest na piranskem ozemlju do konca 13. stoletja. Kronika 29. Ljubljana, 1-8.
- Pahor, M., Šumrada, J. (1987): Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja. Viri za zgodovino Slovencev 10. Ljubljana, SAZU.
- Štih, P. (1994): Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem. Ljubljana, ZIF.
- Štih, P. (1996): Studien zur Geschichte der Grafen von Görz. Die Ministerialen und Milites der Grafen von Görz in Istrien und Krain. Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungsband 32. Wien – München.
- Štih, P. (1997): Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem. Ljubljana, ZIF.
- Štih, P. (1999): "Villa quae Sclavorum lingua vocatur Goriza". Študija o dveh listinah cesarja Otona III. iz leta 1001 za oglejskega patriarha Johannesa in furlanskega grofa Werihena (DD. O. III. 402 in 412). Nova Gorica.
- Štih, P. (2002): Goriški grofje. Srednjeveške goriške študije. Prispevki za zgodovino Gorice, Goriške in goriških grofov. Nova Gorica, 61-87.
- Trotter, K. (1929): Die Herren von Reiffenberg. Adler (Monatsblatt der heraldischen Gesellschaft Adler). Nr. 581-82, Bd. 10., 491-494; Nr. 583-84, Bd. 10, 534-544; Nr. 585-86, Bd. 10, 566-572.